

Valoda kā sistēma

1. uzdevums.

1.1. Izlasi vārda *sistēma* nozīmi “Oksfordas vārdnīcā”!

SISTĒMA

1. Savstarpēji saistītu, atkarīgu elementu kopums; veselums, kura daļas ir savstarpēji saistītas (pēc noteiktiem likumiem, principiem) un kuram ir noteiktas funkcijas.

Koordinātu sistēma

Elementu periodiskā sistēma

Nervu sistēma

Strādāt pēc noteiktas sistēmas

Vēlēšanu sistēma

Strādāt Izglītības ministrijas sistēmā

2. Funkcionāli vienots objektu kopums; tehniska iekārta, kas veidota no savstarpēji saistītām daļām, ierīcēm.

Apkures sistēma

Cauruļu sistēma

3. Sabiedriskā iekārta, sabiedriskās iekārtas forma.

Kapitālistiskā sistēma

4. Principu kopums (kāda zinātņu nozarē).

Pedagoģiskā sistēma

Kanta filozofiskā sistēma

(Termina skaidrojums angļu valodā pieejams: <https://lv.oxforddictionaries.com/definition/SIST%C4%92MA>)

1.2. Pastāsti par vienu sistēmu, kuras funkcionēšana tev ikdienā palīdz!

2. uzdevums. Strādā mācību grupā! Mēģiniet formulēt, kādi elementi veido sistēmu valodā! Kāpēc valodai nepieciešama sistēma!

3. uzdevums. Noskaidro, kādas funkcijas ir tādām valodniecības nozarēm kā fonētika, morfoloģija, leksikoloģija, sintakse!

4. uzdevums.

- 4.1.** Aizpildi tabulu, izvēloties terminus, kuri, tavuprāt, ir saistīti ar atbilstošo valodniecības nozari!
Ja neizproti kādu terminu, lūdz to skaidrot klasesbiedram vai skolotājam un fiksē šo informāciju pierakstos!

arhaizms, dzimte, formveidošana, fonēma, fonētiskā mija, galotne, intonācija, izteiksme, leksēma, lietvārds, līdzskanis, morfēma, patskanis, piedēklis, priedēklis, saiklis, skaitlis, skaitļa vārds, teikums, teksts, uzsvars, vārdforma, vārdu savienojums, uzsvars

1. tabula. Valodniecības termini

Nr.	Valodniecības nozare	Termini, kas saistīti ar nozari
1.	Fonētika	
2.	Morfoloģija	
3.	Leksikoloģija	
4.	Sintakse	

- 4.2.** Papildini katras valodniecības nozares terminu sarakstu vismaz ar vienu jaunu terminu! Izskaidro to klasesbiedriem!

5. uzdevums. Strādā mācību grupā!

- 5.1.** Uzrakstiet runu par vienu no valodas apakšsistēmām, piemēram, “Fonētika – nozīmīga apakšsistēma valodas sistēmā”, kas pārliecina, ka jūsu pētītā valodniecības nozare ir būtiska valodas sistēmā! Faktus meklējiet “Latviešu valodas rokasgrāmātā” (pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv>)!
- 5.2.** Prezentējiet savu runu klasesbiedriem!

- 6. uzdevums.** Raksturo jauna cilvēka izjūtas 21. gadsimtā, izmantojot vienu vienību no katra valodas līmeņa (viena fonēma, viena morfēma, viens vārds, viens teikums)! Salīdzini savu veikumu ar klasesbiedriem!

Fonēma –

Morfēma –

Vārds –

Teikums –

7. uzdevums.

- 7.1.** Lasi Raimonda Ķirķa dzejoli “Bezdelīgas”, kurš skanēja dokumentālajā dzejas izrādē “Netikumīgie”, kas vēsta par 21. gadsimta jauniešiem!

Cik lielai ir jābūt garlaicībai, lai izdomātu nosist putnu? Vai vismaz izplūkātu to tiktāl, lai skaistums vēdītu vien no aizlauzta spārna? Citādi cilvēki nemaz nedzimst – bez iedomības. Tāpat es viņus ienīstu vienādi.

Visas anekdotes par sievietēm es spēju atspēkot ar vienu vienīgu žestu. Bet tai pašā laikā es neuzskatu, ka meitenei vajadzētu vērt durvis kādam čalim.

Varbūt varētu palūgt mammai, lai nopērk to zilonīti dzīvīgajā koraļļkrāsā, nu tajā, ko tie speciālisti atzina par šī gada krāsu. Varbūt tiešām sanāks nedaudz piebremzēt dzīves ritmu. Es patiešām gribu beidzot izveidot saikni ar kaut ko īstu.

Turklāt, iespējams, karjeru nemaz nevarēšu apvienot ar ģimeni. Bērni taču ir vajadzīgi. Zinu, zinu, patlaban mans pienākums ir mācīties. Kad izmācīšos, tad atkal mācīšos, kad beigšu mācīties, tad strādāšu. Varbūt arī kādā brīdī mīlēšu.

Zini, par to un daudz ko citu nūdien var aizdomāties, žūstot sarkanai krāsai no naga, kas nedaudz tomēr nosmērējusi spilvena pārvalku. Iespējams, es vienkārši pārāk daudz domāju. Beigu galā: par ko nevar runāt, par to jāpačato.

(Pieejams: <https://satori.lv/article/netikumigi-dzejoli-no-izrades-netikumigie>)

7.2. Aizpildi tabulu!

2. tabula. Valodniecības nozares

Nr.	Fonētika	Piemērs no teksta
1.	Vārds, kurā runas formā vērojama pozicionāla skaņu pārmaiņa	
2.	Vārds, kurā ir notikusi vēsturiska skaņu pārmaiņa	
3.	Vārds, kurā, mainot vienu fonēmu, tiek mainīta vārda nozīme	

Nr.	Morfoloģija	Piemērs no teksta
1.	Vārds, kurš ir atvasināts ar piedēkli	
2.	Vārds, kurš ir atvasināts ar piedēkli	
3.	Saliktenis	

Nr.	Leksikoloģija	Piemērs no teksta
1.	Sinonīms vārdam <i>patiešām</i>	
2.	Sarunvalodas vārds	
3.	Vārds, kura leksiskā nozīme ir 'īss, saistošs stāstījums par kādu neparastu, interesantu, komisku notikumu'	

Nr.	Sintakse	Piemērs no teksta
1.	Divdabja teiciens	
2.	Iespraudums	
3.	Vienkāršs paplašināts teikums	

8. uzdevums.

8.1. Formulē 3 tēzes par to, kas, tavuprāt, notiek ar latviešu valodu internetā!

8.2. Lasi raksta “Vai “mezha piile nau lācīc” – kas notiek ar latviešu valodu internetā?” fragmentu!

2018. gada septembrī “Samsung Skola nākotnei” sadarbībā ar “Mindshare” aptaujāja 520 respondentus vecumā no 14 līdz 18 gadiem.

Aptaujas dati liecina, ka gandrīz trešdaļa jeb 28 % Latvijas jauniešu interneta vidē nepievērš uzmanību pareizrakstībai, pieturzīmju lietojumam un gramatikai.

Bet 10 % atzinuši, ka internetā apzināti veido atšķirīgu komunikācijas stilu. Puse aptaujāto uzskata, ka savas domas digitālajā vidē daudz vieglāk ir paust, izmantojot emocijzīmes, attēlus vai video, nevis rakstot.

“Tas, iespējams, izskaidro faktu, ka vairāk nekā 80 % atzīst – interneta saziņā gadījušies pārpratumi, sarakste nav saprasta vai ir pārprasta,” piebilst “Samsung Skola nākotnei” iniciatīvas vadītāja Baltijā Egle Tamelīte.

(Pieejams: <https://www.la.lv/vai-mezha-piile-nau-lacic-kas-notiek-ar-latviesu-valodu-interneta>)

8.3. Diskutē klasē par jautājumu, kas notiek ar latviešu valodu internetā!

9. uzdevums.

9.1. Analizē savos (vai klasesbiedru) rakstītajos tekstos pieļautās kļūdas un klasificē tās atbilstoši valodas līmeņiem! Pamato labojumu nepieciešamību!

1. Fonētikas līmenis (pareizrakstības kļūdas, kas saistāmas ar neprecīzu vārdu izrunu, kļūdas fonētisko miju izmantošanā, svešvārdu pareizrakstība u. tml.).
2. Morfoloģijas līmenis (kļūdas, kas saistītas ar neprecīzu morfēmu izvēli, gramatisko kategoriju izvēli u. tml.).
3. Leksikas līmenis (kļūdas, kas saistītas ar vārdu neprecīzu izvēli kontekstā, vārdu nozīmes neizpratni, vārdu stilistisko papildinformāciju u. tml.).
4. Sintakses līmenis (kļūdas, kas saistāmas ar neprecīzu vārdu savienojumu izveidi, neprecizitātēm gramatiskā centra izveidē, dažādas interpunkcijas kļūdas u. tml.).

9.2. Pēc izpētes formulē 5 secinājumus un prezentē savu pētījumu!

10. uzdevums.

10.1. Noskaties Helēnas Gailes videolekciju un uzzini, kas ir netīkete un kādi noteikumi jāievēro tiešsaistē (pieejams: https://www.youtube.com/watch?time_continue=7&v=MZ4nsd_sMhI&feature=emb_title)!

10.2. Pēc videolekcijas noskatīšanās analizē savu 9. uzdevuma pētījumu no netīketes viedokļa!